Roberto Ampuero

Naše léta v olivově zeleném

„Už dlouho mě žádná kniha tak nepohltila a nedojala.“

MARIO VARGAS LLOSA

nakladatelství BOURDON

Roberto Ampuero

Naše léta v olivově zeleném

nakladatelství BOURDON

OBSAH

I. Miramar 17
II. Vedado 121
III. Altahabana 251
IV. Bacuranao 335
V. Rancho Boyeros 405
Epilog 413

NUESTROS AÑOS VERDE OLIVO
Copyright © 2011, Roberto Ampuero
Copyright © 2014, Penguin Random House Grupo Editorial S.A.
České vydání © Bourdon, 2024
Překlad © Štěpán Zajac, 2024
Obálka © Jiří Dvorský

ISBN: 978-80-7611-143-1

Věnováno Exequielu Ibáñezovi a Johnu Stamlerovi

Nezapomeň, básníku.
Na kterémkoli místě, kdykoli
dějiny ověnčí tě slávou nebo zdrtí zklamáním
vždy najde se báseň nebezpečná, co vyslídí tě, veršem úskočným.

PÍSNĚ STARÝCH BARDŮ
HEBERTO PADILLA

... a přítomnost je sama. Paměť
čas pozdvihá. Posloupnost a klam
ustavičné hodin tikání. Rok sám
neméně marný je než marná dějin změť.
Svítání a noc a mezi nimi hlubina
zániků, světel, propast úzkostí;
tvář, která shlíží se v kalném zrcadlení
odrazem noci, v omšelém skle v jinou tvář měnit se začíná.
Prchavý dnešek, vetchý je a je i věčný;
Však jiné nebe nečekej, ba ani jiné peklo není.

OKAMŽIK
JORGE LUIS BORGES

Paměť je a bude vždy jenom fikcí. Proto s výjimkou historických osobností žádná z postav, o nichž se zde píše, neexistuje. Jakákoli podobnost se skutečností je náhodná a neúmyslná.

25. ledna 2010

Milý Roberto,
velice rád jsem tě poznal a jenom lituji, že jsme ve shonu Santiaga mohli prohodit sotva pár slov a nevedli jsme spolu žádný dlouhý hovor, jak bych si přál. Pravdou však je, že jsem s tebou v těchto dnech rozmlouval při čtení *Našich let v olivově zeleném*, která jsem právě dočetl. Těmito řádky ti chci poblahopřát ke skvělému svědectví v podobě románu, jenž na mě hluboce zapůsobil. Již dlouho mě žádná kniha nepohltila a nedojala tak, jako tvé velice upřímné, pravdivé a pronikavé vylíčení iluze o kubánské revoluci, kterou tolik Latinoameričanů sdílelo, a současně i zklamání, jež následovalo po počátečním nadšení, když jsme v rozporu s tím, v co jsme doufali, zjistili, že Fidelova revoluce a *barbudos* se nijak neliší od těch, které – jak známo – proměnily Rusko a lidovou Čínu v tyranie. Tvá kniha znamenitým způsobem popisuje autoritářský mechanismus, jenž si postupně osvojil anarchistické zatýkání ospravedlnitelné v počáteční době jako nástroj, který Kubu přetvořil do podoby zkorumpované autokratické společnosti, v níž lež učinila život nesnesitelný pro každého, kdo se odmítá podvolit služebnosti a klamům. Přestože protagonista a vypravěč příběhu je nucen učinit mnoho ústupků, nikdy neztrácí vrozenou slušnost a smysl pro spravedlnost, které umožňují udržovat slabé světélko naděje uprostřed deprimující skutečnosti.

V letech bezprostředně předcházejících době, v níž se *Naše léta v olivově zeleném* odehrávají, jsem Kubu navštívil pětkrát a pokaždé jsem zakusil zkušenost sice méně traumatickou, avšak velice podobnou procesu, který prožívá tvá postava. Poznal jsem mnoho hlavních hrdinů tvého příběhu a stýkal se s nimi. Zejména s Hebertem Padillou, s nímž

jsem se seznámil v době, kdy zanechal poezie, aby se plně oddal práci pro revoluci, a s nímž jsem se stýkal i později, kdy začaly jeho neshody s režimem. Je velice těžké napsat příběh, jaký vyprávíš, a nezabřednout přitom do černobílého a stereotypního vidění. Je těžké neupírat lidskost ani těm nejhanebnějším darebákům a zároveň vykreslit všechny odstíny a drobnosti, které umožní soudit každé chování i prožitek v obecném kontextu. Příběh zároveň jiskří životem díky pitoreskní, ubohé, vypočítavé a cynické lidské fauně ve vypravěčově okolí. Svižné a vtipné příhody uvolňují napětí, které čtenář prožívá, a poskytují mu chvilky jakéhosi úlevného oddechu. Napsal jsi vynikající knihu. Ujišťuji tě, že bude žít po mnoho let a bude si časem získávat další čtenáře.

Jsem nyní v Limě a znovu pročítám román, na němž pracuji již tři roky. Do Madridu se vrátím počátkem dubna a v Evropě strávím zbytek roku. Doufám, že se naše cesty opět protnou a my si konečně najdeme čas nejen na dlouhý hovor o literatuře a politice, ale i na obyčejné klepaření. Kvůli svému románu jsem teď zavalený spoustou povinné četby, pro čistou čtenářskou potěchu mám však po ruce i tvůj román *Případ Neruda*.

Ještě jednou ti blahopřeji. Se srdečným objetím

MARIO VARGAS LLOSA, 2010

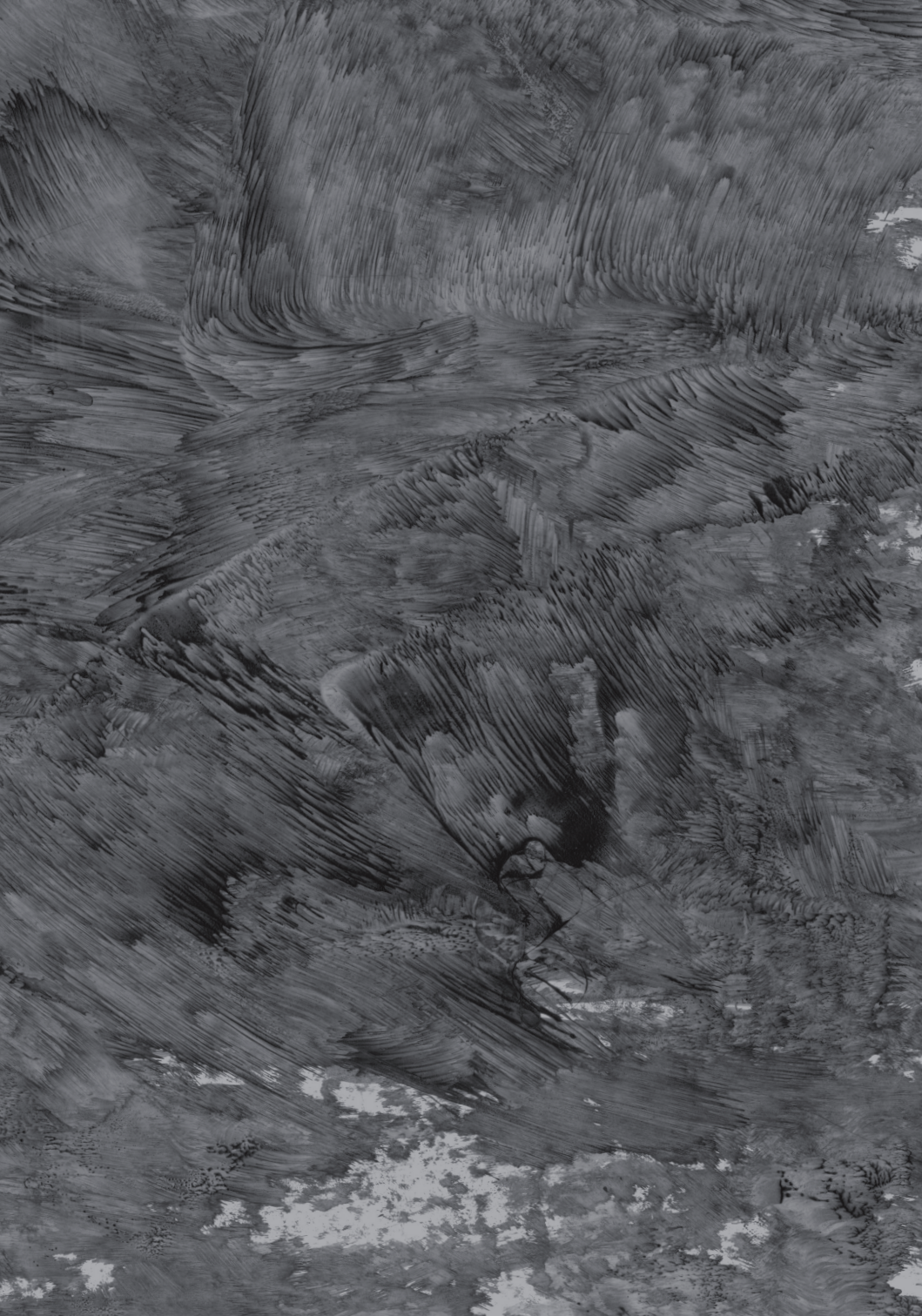

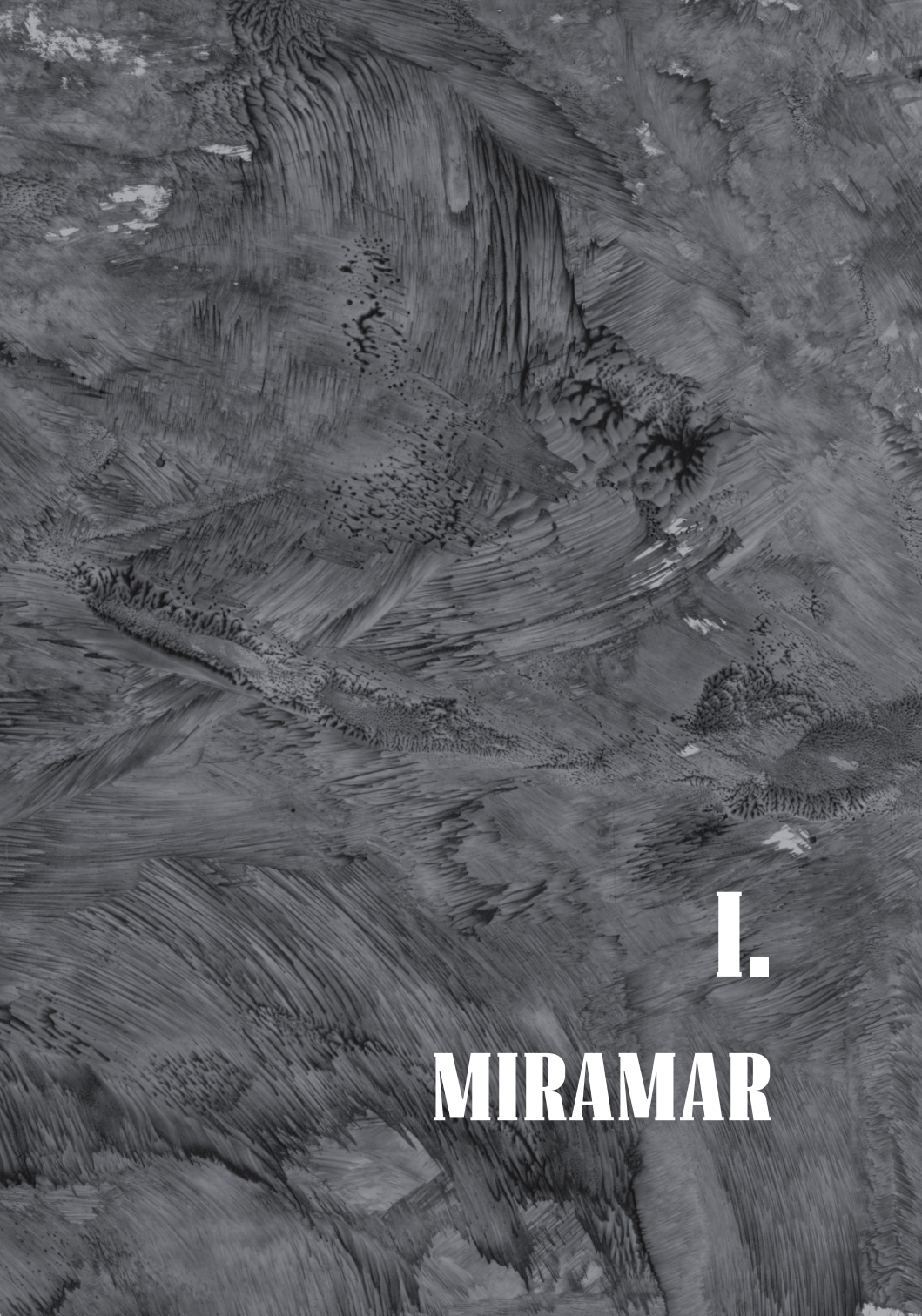

I.

MIRAMAR

1

Oženil jsem se ve vlhké, třeštící a horké atmosféře Havany sedmdesátých let. Bylo to samozřejmě z lásky. Hned na začátku však musím zdůraznit, že v tom svou roli sehrála i sázka, která zůstala dodnes nesplacená a o níž se má žena nikdy nedozvěděla. Táhlo mi na dvacet. Margaritě na osmnáct.

Měla zpěvný hlas, světlou kůži, postavu ve tvaru amfory a žila pod dohledem funkcionářů oblečených v *guayaberách** a pohledných vojáků s olivovými ratolestmi na výložkách. Byla dcerou *comandanta* Ulisese Cienfuegose, o němž jsem zpočátku zhola nic nevěděl.

Sňatek jsem uzavřel před zraky vybrané společnosti, hlučné a elegantní, která si připíjela šampaňským Moët & Chandon v křišťálových sklenicích d'Arques pod rudě rozkvetlými flamboyanty a majestátními kokosovými palmami, jež z luxusní havanské čtvrti Miramar střeží Karibik. Daleko, velmi daleko od křivolakých a strmých uliček přístavu ve Valparaísu, v mém rodném městě.

Tento příběh s příchutí karibské romantiky však nezačíná, jak by se mohlo zdát, v tropech nebo v blízkosti proudů Mexického zálivu, nýbrž uprostřed sněhových vánic za kruté evropské zimy. V Chile socialistický prezident Salvador Allende zemřel pár měsíců předtím během státního převratu generála Augusta Pinocheta; ve Vietnamu americké jednotky ustupovaly před zdrcující vietnamskou ofenzívou a ve východní Evropě se dosud nezacelily rány způsobené sovětskou invazí do Československa.

---

* Lehká bavlněná, lněná nebo hedvábná košile, povětšinou s krátkými rukávy. Košile bývá často opatřena zejména na náprsních kapsách dekorativními prvky (např. výšivkou) ve dvou svislých pruzích, je typická pro země karibské oblasti s horkým a vlhkým podnebím. Nošení *guayabery* na Kubě charakterizovalo zejména úředníky, stranické funkcionáře, ale také agenty tajné policie. (Pozn. překl.)

Já jsem tehdy v ponurém a kontaminovaném Lipsku obýval pokoj na koleji v ulici 18. Října a studoval filozofii na Karl Marx Universität.

Opustil jsem Chile za nadvlády vojenské junty ve chvatu, aniž jsem čekal na svolení Komunistické mládeže, jejímž jsem byl členem. *Jotu*, jak se organizaci zkráceně říkalo, diktatura nelítostně pronásledovala za to, že podporovala Allendův pokus o zavedení socialismu v zemi. Utekl jsem ze země a našel azyl ve východním Německu, veden strachem, který mi naháněly ozbrojené hlídky, tábory politických vězňů, svévolné zatýkání, mrtvá těla se stopami po mučení a se střelnou ranou do týla unášená vodami řeky Mapocho i nekonečné noci se zákazem vycházení, kdy bylo slyšet jen skličující ozvěnu sirén, hukot bojových vrtulníků a střelbu do lidí.

O něco později, zatímco jsem ve svém pokoji vršil Marxovy a Leninovy spisy, pídil se v knihovnách po objemných učebnicích historického materialismu Nikitina a sovětské Akademie společenských věd nebo širokými okny univerzitní menzy jen tak pozoroval, jak vichr víří sníh na lipských střechách a dláždění, jsem přesvědčoval sám sebe, že zakrátko, nejdéle tak za rok, Chile znovu nastoupí cestu sice strohé, ale stabilní země s příkladnou demokracií a já se budu moci vrátit do vytouženého otcovského domu. Nemohl jsem samozřejmě tušit, že v mé zemi už nikdy nic nebude tak, jak bývalo.

Na kolejích jsem sdílel pokoj s Joaquínem Ordoquim, neklidným kubánským studentem bohémského založení, synem starého komunisty a člena *guerilly*, jenž nedávno, politicky hanebně izolován, zemřel v Havaně na rakovinu plic. Několik let předtím ho tajná policie k jeho velkému překvapení nařkla ze spolupráce se CIA v době, kdy působil jako velitel západní divize kubánské armády. Navzdory jeho bezúhonnému výkonu funkce, jímž si vysloužil řadu vládních i stranických vyznamenání, vojenský tribunál *comandanta* Ordoquiho jednoho červencového rána degradoval a odsoudil k doživotnímu domácímu vězení.

Noc co noc ke mně temnotou našeho pokoje doléhal Joaquínův tlumený a chrčivý vzlykot. Devatenáctiletý obr, míšenec s klukovskou duší, vlasy nazrzlými a pichlavými jako drátěnka a s pletí světlejší, než bývá

u mulatů obvyklé, štkal nad křivdou, které se režim dopustil nejen na otci, jehož považoval za vzorného revolucionáře, ale i na matce Eddy García Buchakové, vynikající komunistické intelektuálce aristokratického původu, kterou po ovdovění obvinili, že byla manželovým komplicem a také ji pak drželi v domácím vězení. Teď na ni dopadalo nejen pohrdání vyvlastněné kubánské buržoazie, nýbrž i zášť revolučních rychlokvašek, lidí, kteří se povzbuzeni Fidelovým vítězstvím a hnáni vidinou funkcí a prebend stali komunisty ze dne na den a v očích komunistické staré gardy nalézali jen tichou výčitku za svůj oportunismus.

Mulat každou noc na kavalci pode mnou naříkal ve tmě jako velký, raněný medvěd. Byl přesvědčen, že rodiče nejsou zrádci a že nebude trvat dlouho a Fidel se postará, aby se vše objasnilo. A když jsem rozsvěcel noční lampičku, abych se ho zeptal, co se děje, Joaquín polkl slzy a pokaždé mi se sevřenými víčky a mumlavým hlasem odpovídal:

„To nic, Chilane, však víš, to moje zatracený astma. Jsem astmatik jako Che Guevara."

Ve dne se mu nálada bohudík měnila a stával se z něj povídavý a dost odvázaný kluk, který na koleji, kterou jsme sdíleli se Severokorejci, Vietnamci, Palestinci, Rusy, Mongoly, Namibijci, Etiopany a Peršany, všichni do jednoho členové revolučních politických stran zocelených antiimperialistickým zápasem, vypadal šťastně. Pravdou ovšem je, že Joaquín měl také ve zvyku mizet z vyučování, krást v samoobsluhách a používat bez svolení moje oblečení. Nejednou jsem ho na ulici nachytal ustrojeného do mých věcí. Vždycky měl pohotově na jazyku nějakou výmluvu. Bylo nemožné se s ním rozhádat.

„Neber si to tak, kamaráde, měl jsem veledůležitou schůzku a chtěli po mně, abych přišel v obleku. Víš přece, že na Kubě kvůli americkému embargu obleky nejsou. Ber to jako solidární výpomoc a pusť to z hlavy. Až se vrátíš, najdeš všechno ve skříni, čisťounké a nažehlené líp než předtím."

Joaquín se nevěnoval studiu, nýbrž spánku, potulkám a tlachání o Che Guevarovi, Fidelovi a Camilu Cienfuegosovi, o nichž mluvil, jako by to byli staří přátelé. Žádnou hezkou holku, která se mu připletla do

cesty, nenechal na pokoji. Byl schopen trávit hodiny ve skrytu za oknem našeho pokoje ve třetím patře budovy a číhat na kořist. Nehybně tam vyčkával ve škrobeném postoji a spřádal krkolomné plány, jak se ke studentkám nejlíp přitočit a ulovit je na svou barokně vyšperkovanou tropickou výřečnost. Popravdě řečeno, dívek, které unikly Joaquínovu zájmu nebo samy odolaly jeho blouznivému švitoření, bylo pomálu. Zatímco dívky procházely pod našimi okny, předem vynášel odvážné soudy o jejich domnělých milostných kvalitách.

„Tak abys věděl, kamaráde, z toho, jak se holky dívají, i ze způsobu, jakým chodí, lze odvodit naprosto všechno," tvrdil a snažil se mě přesvědčit o spolehlivosti svých odhadů. „Některým to jde poznat na vlasech, jako třeba támhleté Bulharce, která, soudě podle pevných, vlnitých a hustých vlasů, musí být v posteli hotová smršť."

„Nevymýšlej si," namítal jsem skepticky. „I ta největší upejpavka a netýkavka se může projevit jako lvice."

„Jiným to poznáš na hlase," rozladěně si vedl svou a mým výhradám záměrně nedopřával sluchu. „Hluboký, poněkud kořaleční hlas je známkou nezkrotné vášnivosti, zatímco hlas sladký a medový může pro změnu znamenat potlačovanou chlípnost."

„Nepovídej."

„Ačkoli je pravděpodobné, že vzhledem k tomu, odkud pocházíš, tedy z mrazivého jižního cípu Ameriky, tato karibská uměnověda ti, kamaráde, zjevně nic neříká."

Jednou ráno, kdy venku sněžilo a my jsme v kolejním bufetu snídali černý chléb s máslem a sklenici mléka, Joaquín oznámil, že mi představí jednu kubánskou krásku.

„Představím ti ji jedině proto, že se zrovna blíží, a mně tudíž jiná možnost nezbývá," upřesnil.

Pochybovačně jsem se otočil, kam ukazoval. Znal jsem dobře Kubáncovy horečnaté stavy plné rozechvění, jež se ho, pokud šlo o ženy, zmocňovaly. Když jsem ji však spatřil, zatajil se mi dech. Oči jako dvě zeleně zářící svítilny zasazené v krásné a oduševnělé tváři. Její postava mi připomněla ladné křivky kytary. Vlasy měla rozpuštěné na záda,

bledá a okatá jako Murillovy madony, a při chůzi se ledabyle pohupovala v bocích.

„Margarita Cienfuegosová. Nejen nejhezčí Kubánka pod sluncem, ale také nejlepší studentka germanistiky na Karl Marx Universität," rozšafně mi ji představil Joaquín, uklonil se a políbil jí ruku.

„Nech si to koketování, chlapečku," zaprotestovala a předstírala, že je z tolika lichotek celá nesvá. Když se dozvěděla, že jsem do Lipska právě přijel z Chile, rozloučila se a odkráčela chodbou pryč. Pomyšlení, že spěchá, protože na ni nedaleko v nějakém pokoji netrpělivě čeká neznámý milenec, ve mně probudilo žárlivost stejně nezvladatelnou jako nečekanou.

„Co na ni říkáš?" zeptal se mě Joaquín, chlípný pohled v očích. S přidrzlým výrazem svíral mezi zažloutlými zuby doutník.

„Nezbývá mi nic jiného než ji sbalit," odtušil jsem a pomyslel si, že mi ji do cesty přihrála náhoda.

Joaquín vyprskl hlučným smíchem, až mu doutník vypadl z úst. Sebral ho, vztyčil ukazovák pravé ruky a prohlásil:

„Měj se na pozoru, kamaráde. Na velkém pozoru. Margarita je dcera *comandanta* Ulisese Cienfuegose a ten z ní nespustí oči."

Trvalo mi léta, než jsem do důsledku pochopil Joaquínovo varování. Mé zkušenosti byly tenkrát velmi chabé. V Evropě jsem se nacházel sotva několik měsíců a zdaleka jsem nebyl světaznalý. Vyrůstal jsem pod ochrannými křídly rodičovského domu a Německého gymnázia ve Valparaísu, kde život plynul v příjemném poklidu a bezpečí, daleko od mezinárodních konfliktů a mocenských choutek. Teprve během let na univerzitě v hlavním městě Santiagu, posledních, která jsem strávil v Chile, jsem začal tušit složitost života a nesmiřitelnost politických myšlenek, které mou zemi rozdělovaly a měly ji zanedlouho uvrhnout do otevřeného střetu. Mou nejlepší politickou školou bylo tehdy členství v chilské Komunistické mládeži, v *Jotě*, a zatvrzelý odpor, jemuž vláda Lidové jednoty čelila ze strany chilské pravice. V Lipsku roku 1974 jsem ještě neměl ani potuchy o tom, kdo je *comandante* Ulises Cienfuegos a jaký je jeho vliv na Fidelově ostrově.

„Bojoval v *guerille* a pak byl nejvyšším prokurátorem," vysvětlil mi šeptem Joaquín. „Obávaný a nenáviděný muž. Dneska působí jako náš velvyslanec v Moskvě. Ocelově šedé oči, popelavé vlasy, drsný hlas jako hrom a nelítostná vůle. Člověk, kterého kontrarevolucionáři nenáviděli nejvíc ze všech, protože po vítězství povstalecké armády jako nejvyšší prokurátor poslal ke zdi stovky odpůrců."

„To je mi jedno, s ním se nežením," opáčil jsem.

„Cienfuegos očekává, že se Margarita jednou vdá za nějakého *mayimbeho*."

„Za koho?"

„Za hlavouna. Za někoho z těch, co na ostrově rozhodují, Chilane."

„No tak se s ní ožením dřív, než ji uloví nějaký mayimbe," odvětil jsem vyzývavě, jako by život byl hrou, a obrátil jsem do sebe sklenici mléka s týmž odhodláním, s jakým si John Wayne v baru na Divokém západě proléval hrdlem whisky.

„Vsaď se, že to nedokážeš!" nasupeně procedil Joaquín. Vykouzlil na rtech úsměv, který odhalil jeho křivé zuby.

„Vsadím se klidně, o co chceš. Ožením se s ní," nedal jsem se.

Přímo tam, v bufetu na koleji v ulici 18. Října, jsme uzavřeli sázku: o krabici doutníků Lanceros Cohiba, o polský oblek z konzumu, ruský kazeťák a večeři v Astorii, nejdražší restauraci ve městě. I když jsem sázku vyhrál, můj kamarád mi ji nikdy nemohl splatit, protože krátce nato ho kubánská státní bezpečnost donutila, aby se vrátil zpátky na Kubu.

O tři měsíce později jsem s mravenčením v žaludku, krví bušící do spánků a se srdcem až v krku odletěl Iljušinem z letiště Berlín Schönefeld směrem na největší z antilských ostrovů.

Margarita a její rodiče mě čekali v Havaně a dokončovali poslední přípravy na svatbu.

2

Ode dne, kdy se Margarita vzdálila chodbou na koleji, jsem ji začal hledat po dlážděných lipských ulicích, kde starobylé budovy dosud vykazovaly stopy po střelách z druhé světové války, v zadních dvorcích pokrytých sněhovými závějemi, které sem navál divoký vítr, i v menzách plných studentů z celého světa. Při hledání jsem si uvědomil, že moje tvrdohlavá snaha nevyplývá ani tak z přání vyhrát sázku nad Joaquínem, jako z touhy zabránit, aby se Margarita scházela s domnělým milencem. Hodil jsem za hlavu skoro všechno, jen abych ji našel.

Samozřejmě jsem přerušil svou pravidelnou docházku na přednášky a pustil k vodě Karlu Lindnerovou, studentku prvního ročníku marxismu, světlovlasou, modrookou pannu ze saských Krušných hor s křehkou postavou tanečnice, která mi během našeho milostného přetahování na mém nestabilním lůžku nahoře na dvoupatrovém kavalci dovolovala ji svléknout jedině pod podmínkou, že se nebudeme milovat. Přestože už brzy získá titul bakalářky v oboru marxismu-leninismu, niterným založením byla stále pobožná, a tudíž přesvědčená, že si musí uchovat panenství pro manželství. Pokaždé když se mezi našimi vášnivými objetími zdálo, že stačí jediný můj lehounký štulec a ona rázem přijde o svůj nejcennější poklad, najednou se rozpomněla na správné řeholnické chování, skokem vyletěla z postele, znovu se oblékla a jala se zametat podlahu a drhnout nádobí za zpěvu některé ze Schubertových písní.

Nechal jsem i nevěrnou Larissu, gruzínskou redaktorku kulturní rubriky bezvýznamného místního večerníku, vdanou čtyřicetiletou ženu se světlými vlasy, velkýma hnědýma očima, bujným poprsím a vosím pasem, která za mnou chodívala v pracovní době, aby nevzbudila manželovo podezření a aby mi předvedla vše, čemu se v posteli

přiučila od mužů z těch nejméně myslitelných koutů sovětského impéria. Larissa byla ducha stejně tak vzdělaného a dychtivého rozkoše jako pozbývajícího jakýchkoli zábran. Nosívala u sebe notes, kam si červeným inkoustem a gotickým písmem zaznamenávala popis svých milenců utříděný podle národnosti, velikosti pohlavního údu a schopnosti obdařit ji orgasmy. Myslím, že za mnou, tehdy nezkušeným zajíčkem, který byl sice hned hotov, ale zase mohl několikrát za sebou a náležitě ryčně, docházela jenom proto, aby se pomilovala s obyvatelem nejjižněji položené části zeměkoule, kterého kdy znala. Byla bláznivě posedlá poezií Pabla Nerudy a pokaždé, když se za skomírajícího světla svíček a opojného rytmu Ravelova *Bolera* svlékala, musel jsem recitovat verše ze sbírky *Dvacet básní o lásce a jedna píseň ze zoufalství*. Přísahala, že svého manžela, temného důstojníka Stasi, obávané východoněmecké tajné policie, miluje a svou nevěru omlouvala argumentem, že jedna věc je láska a jiná, velmi odlišná sex a že zkušení milenci představují nejlepší elixír na to, aby se manželství dalo přežít.

Vzdal jsem se obou Evropanek i ztepilé perské studentky s jemnou skořicovou pletí, která mi v přítmí jejího pokoje vonícího parfémy a kořením před něžným milováním i po něm popisovala oslňující komnaty a blouznivé sexuální úlety perského šáha, jemuž byla pro potěchu v pouhých třinácti letech zasvěcena darem. Všech těchto žen jsem se vzdal kvůli Kubánce, kterou jsem zahlédl jen jednou a jen na chvilku. Vzdal jsem se jich i navzdory tomu, že jsem měl momentálně pokoj sám pro sebe, což byl sen každého studenta, jelikož můj spolubydlící byl zrovna v Krakově na stopě stínu jakési Ljuby, blonďaté Polky s blankytnýma očima, která byla vyšší a silnější než on a do níž se Joaquín zamiloval. Jeho zmizení porušovalo pravidla kubánských studentů, kteří kromě mnoha dalších zákazů měli bez svolení kubánského Svazu mladých komunistů zapovězeno opouštět město, kde bydleli. Ordoqui byl prostě takový. Troufalý a nepředvídatelný.

Jednou večer jsem Margaritu konečně zahlédl stoupat po schodech své koleje. Sněžilo. Řekl jsem jí, aby se šla se mnou projít, a ona nabídku přijala bez okolků, jako by na ni čekala. Sníh zkrášlil věčně popelavé

a ponuré Lipsko a naplnil město světlem. Měl jsem tehdy prázdnou kapsu, takže jsme zamířili do Mitropy, tuctové restaurace na vlakovém nádraží, které je se svými desítkami nástupišť největším na světě.

Tehdy jsem bohužel nevěděl, že nádražní restaurace, jediná ve městě, která zavírala pozdě, představuje dějiště nejžalostnější noční podívané, jakou může reálný socialismus nabídnout. Žebravé skupinky Cikánů s malými dětmi obcházejícími mezi stoly, důstojníci sovětských okupačních vojsk v dlouhých kabátech a s beranicemi na hlavě, kteří se s křikem přetahovali o láhve vodky a krajíce žitného chleba, opilí východní Němci skuhrající, že nemůžou překročit železnou oponu, dokud neodejdou do důchodu, nádherné mladé Polky, které se prodávaly za pár obyčejných nylonek. Jídla roznášeli číšníci nevybíravých způsobů, obhroublí a znudění zároveň. Na výběr toho bylo poskrovnu – durynské párky s hořčicí, hutná a pálivá soljanka, jež by probudila i mrtvého a kterou servírovali v miskách na bujón, šlachovité plátky pravděpodobně vepřového masa přelitého omáčkou nezařaditelné chuti. Všechno se odehrávalo v lokále velikosti obrovské tělocvičny, zamořené čoudem, ozvěnou výkřiků a kysele páchnoucí potem a sladovnickým ječmenem. Přestože venku narůstala fronta zájemců, mohli jsme obsadit jen určité stoly a zbytek místnosti zůstával poloprázdný, jako by personál očekával velevážené hosty, kteří nakonec nikdy nepřijdou.

Na tak odporném a smrdutém místě jsem před Margaritou nedokázal otevřít své srdce, a proto jsem ji po párcích a několika láhvích plzeňského piva pozval na procházku Lipskem, které bylo pozdě nad ránem liduprázdné a jako vyměněné. Zatímco jsme se procházeli a vdechovali čmoud saského hnědého uhlí, jímž se ve městě topilo, Margarita mi převyprávěla celý svůj život.

V Lipsku byla teprve rok. Rodiče žili v Moskvě, kde otec vykonával funkci velvyslance a matka dokončovala doktorát z dějin umění na Lomonosově univerzitě. S otcem Margarita udržovala nezdravý a pokřivený vztah lásky i nenávisti, který ji nakonec přiměl k tomu, že odešla studovat do Lipska, do bezpečné vzdálenosti od jeho vlivu i otcovského ochranářství. Zbožňovala ho, možná díky tomu, že ji rozmazloval a plnil

všechny její rozmary, současně se jí však ošklivil, neboť tuší, že jako každý neohrožený *guerillero* si také Cienfuegos přál, aby jeho první dítě byl syn. Prokurátor navzdory chabému odporu Lourdes, Margaritiny matky, krásné a citlivé ženy, věčné oběti manželovy domácí tyranie, léta dceru vychovával skutečně jako kluka. Během masových shromáždění na náměstí Revoluce, na nichž Fidel od rána do večera řečnil k lidu, Margarita stála spolu s otcem na předsednické tribuně navlečená do dětské uniformy povstaleckého vojska, která jí umožňovala schovat dlouhé vlasy pod vojenskou čapku. Pro případ, že by si zástupy elektrizované projevem vousatého vůdce malé Margarity všimly, otec jí do rukou vrazil pušku vyřezanou ze dřeva, aby si lidé mysleli, že jde o chlapce.

Té noci mi Margarita vyprávěla o obou atentátech, jichž se otec stal terčem v době, kdy ze své funkce vrchního prokurátora republiky posílal nepřátele revoluce na smrt. Teprve později, už když jsem byl na Kubě, jsem si začal Cienfuegosovo jméno spojovat se stovkami politických vězňů, kteří po bleskovém rozsudku odmítli, aby jim zavázali oči, a padli u zdi s výkřikem „Ať žije Kristus král". Tehdy, při pohledu z Lipska, jsem však tyto krvavé skutky vnímal jako odsouzení nepřátel pokroku a socialismu, bez jakékoli zločinné konotace. Pod dojmem represí, jež tehdy v Chile rozpoutal vojenský režim, jsem věřil, že v boji o moc se věci zužují na nekompromisní volbu „kdo nejde s námi, jde proti nám".

Margarita nezapomínala na poklidné únorové odpoledne, kdy se lebka jejího dobrmana náhle rozskočila na tisíc kousků, když si za otcovy přítomnosti se psem hrála na zahradě domu vyvlastněného nepřátelům revoluce. Vteřinu předtím, než kdosi vystřelil ze sousední budovy, dobrman povalil prokurátora na zem. Střela Rommelovi roztříštila hlavu a krev zalila *comandantovu* olivově zelenou uniformu. Okamžitě se strhla pekelná přestřelka mezi kontrarevolucionáři a prokurátorovými strážci, při níž Cienfuegos chránil dceru svým i Rommelovým tělem.

Po nějakém čase otec zázračně vyvázl z dalšího atentátu. Rodina tehdy bydlela ve Fontanaru, rezidenční čtvrti pro vyšší třídu nedaleko mezinárodního letiště José Martího. Bylo to v době, kdy Spojené státy připravovaly invazi na ostrov a podněcovaly teroristické akce proti

Fidelovi. Nejvyšší prokurátor každý den jezdíval z Fontanaru do pevnosti La Cabaña, kde neustávaly popravy Batistových pochopů a odpůrců nového režimu. Vracíval se domů až velmi pozdě v noci s úkolem prostudovat žádosti o milost odsouzenců k smrti. Protože však po pracovním dni plném poprav přicházel vyčerpaný, okamžitě se zmoženě sesul do houpací sítě a nebyl schopen spisy pročítat. Popravy tak pokračovaly i následujícího rána.

„Možná, že jsem bídný ministr hospodářství, ale moje omyly jsou napravitelné. Ty tvé leží tři metry pod zemí," řekl mu jednoho odpoledne v Paláci revoluce Ernesto Che Guevara, znepokojen krvavými zprávami, které k němu přicházely z prokurátorovy kanceláře.

Jednoho rána jel Cienfuegos ve svém Camaru v doprovodu dvou členů ochranky, když tu najednou koutkem oka zahlédl, jak zadním okénkem proletěl dovnitř malý předmět. Otočil se a hned mu došlo, že jde o ruční granát. Zavelel svým mužům, aby vyskočili za jízdy z auta, avšak Felo, strážce na zadním sedadle, jenž byl Cienfuegosovým ochráncem už v pohoří Escambray, uchopil granát do ruky ve snaze odhodit jej někam daleko. Výbušnina explodovala dřív, než to stačil udělat, a vyrazila mu obě oči a urvala ruce i nos.

Nedlouho předtím v havanském přístavu vyletěla do povětří loď Couvre a s ní i drahocenný náklad zbraní pro mladou revoluci. Z obchodního domu El Encanto, kdysi přepychového, také zůstala jen hromada sutin a popela po žhářském útoku kontrarevolucionářů a CIA. Ulic se zmocňovaly davy, denně se nařizovala nová a nová vyvlastnění, Fidel zakládal Výbory na obranu revoluce* a v několika kubánských ho-

* Výbory na obranu revoluce (šp. Comités de Defensa de la Revolución) vznikly z popudu Fidela Castra v roce 1960 původně jako nástroj občanské bdělosti před sabotážními a diverzními akcemi namířenými proti mladé revoluci. Výbory složené z místních obyvatel fungovaly prakticky v každé ulici či bloku domů. Později Castrův režim těchto „občanských hlídek" využíval pro obyčejné „sousedské" špiclování a udávání politicky nepohodlných osob i k otevřené represi; zejména v devadesátých letech CDR nechvalně prosluly jako účastníci a často jako přímí organizátoři tzv. „aktů zavržení" (šp. actos de repudio) – veřejného politicky motivovaného lynčování nepohodlných a politicky nespolehlivých obyvatel. (Pozn. překl.)

rách se znovu objevil ozbrojený odboj. Zdálo se, že ostrov musí každým okamžikem vzplanout. Američané už Havanu opustili a ve vykřičených čtvrtích postávaly poslední šlapky marně číhající na klienty s dolary. Ve jménu revoluční morálky a v touze stvořit nového člověka se zavřely bordely, pornografické kabarety i kasina. Hotely, v nichž se dříve ubytovávali Amerikáni v panamáku a bermudách, teď sloužily jako ubytovny pro bývalé *guerilleros*, dělníky a rolníky z venkova. Mnozí byli přesvědčeni, že se ostrova zmocnilo šílenství a že zdravý rozum mohou vzkřísit jedině Spojené státy prostřednictvím vylodění mariňáků. Uprostřed nepokojů, masových demonstrací a bombových atentátů, zabírání fabrik a podniků a zděšeného úprku stovek tisíc lidí do Miami bylo jasné, že nejvyššímu prokurátorovi republiky nikdo nemůže zaručit život.

„Tak ho Fidel poslal jako velvyslance do Polska," vysvětlila Margarita, zatímco jsme kráčeli směrem k památníku Bitvy národů, obří stavbě vztyčené na počest protinapoleonského odporu. „Polsko byla komunistická země a jedno z mála míst, kde mohl být v bezpečí."

Obcházeli jsme památník, sníh nám křupal pod nohama a Margarita mi vyprávěla o Che Guevarovi i o Fidelovi. Vzpomínala si na ně od prvních manifestací na podporu revoluce, kdy ji otec bral nahoru na tribunu před shromážděný havanský lid a ona, sotva pětiletá a navlečená do chlapeckých šatů, usedávala na kolena nejvyšších vůdců v olivově zeleném nebo si hrála mezi hlavněmi kalašnikovů připravených vzdorovat nepřátelům. Její dětství bylo prodchnuté ještě čerstvou revolucí, prvními konfiskacemi a pozemkovou reformou, krizí kolem sovětských raket, vilami ve spěchu opuštěnými odpůrci revoluce, kteří hledali útočiště v Miami, i politickým varem a neutuchající anarchií.

Krátká, ale intenzívní Margaritina zkušenost mě naplňovala obdivem i závistí, protože ve srovnání s ní se můj život v Chile zdál jednotvárný a všední, akorát plný utrpení a porážek lidového hnutí, naprosto vzdálený zářným vítězstvím, jichž dosáhla revoluční Kuba, která ve mně od útlého mládí zasela přesvědčení, že sociální spravedlnost lze nastolit lidovým násilím. Násilím, o němž Marx tvrdil, že se v něm rodí dějiny a že opravdový revolucionář se mu nesmí vyhýbat. Margarita měla

to štěstí, že se nejdřív stala očitým svědkem okamžiku pro Latinskou Ameriku historického a teď studentkou Karl Marx Universität, kde se ponořila do nehmotného a méně nebezpečného světa literatury, aby ho prozkoumala a mohla později na ostrově vyučovat. Recitovala zpaměti José Martího a Nicoláse Guilléna, milovala Aleja Carpentiera, Julia Cortázara a Gabriela Garcíu Márqueze, ale neznala Maria Vargase Llosu, protože ten se na Kubě pro antifidelistické názory nevydával. Zajímala se o všechno, co souviselo s lidovým zápasem v Latinské Americe.

Odmítala dogmatický marxismus, deformace, o nichž jsem se domníval, že v reálném socialismu skončily smrtí Josifa Vissarionoviče Stalina. Byla si vědoma, jak přitažlivě Spojené státy a západní Evropa působí na mládež v socialistických zemích. Věděla i o rozčarování, které mezi nimi existuje kvůli hospodářské a technologické zaostalosti, s níž se potýká Sovětský svaz. Tyto okolnosti vnášely do jejího přesvědčení ohledně budoucnosti komunismu určitou nejistotu. Snila o tom, že Kuba pod Fidelovým vedením vdechne evropským socialistickým státům novou ideovou dynamiku, zvláště mládeži, která se začínala svým obdivem ke konzumní společnosti marxismu vzdalovat. Zaujalo mě její vidění světa, tak nezkaleně a bezelstně prostoupené marxismem, i její upřímnost, s jakou vnímala cíle kubánského lidu, jež přijala za své: vzdělání, zdravotnictví a práce pro všechny, antiimperialistické smýšlení, internacionalismus a prohlubování marxistických myšlenek.

Dál chumelilo a ticho pustých městských bulvárů táhnoucích se do dálky jen občas přerušilo truchlivé zaskřípění vzdálené tramvaje. Krátce před čtvrtou hodinou ranní, před pravoslavným lipským kostelem, jehož pozlacené kupole v záplavě sněhu jasně zářily do noci, jsem se odvážil vzít Margaritu kolem ramen. Měla na sobě huňatý kožich z Ulanbátaru, a protože se nebránila, sebral jsem odvahu a pomalu přiblížil svůj obličej k jejímu. Ucítil jsem její teplý, provoněný a povzbudivý dech a políbil ji na ústa.

Dosud jsem žádnou Kubánku nikdy nelíbal. Dětinsky mi připadalo, jako bych se přiblížil revoluci. Polibek byl uprostřed té zimní noci tak

dlouhý a vášnivý, že jsme si ani nevšimli strážníka Volkspolizei, který se tam náhle zjevil. Podsaditý, usměvavý chlápek, v onu pokročilou hodinu určitě otrávený pochůzkou, při níž se nic zvláštního neděje. Měl na sobě uniformu střiženou po sovětském vzoru s dlouhým zeleným kabátem a ušankou téže barvy. Chtěl se jen ujistit, že Margarita není prostitutka a já turista ze Západu. Když nám zkontroloval pasy a zjistil, že Margarita je z „Ostrova svobody," jak se v socialistických zemích Kubě říkalo, a já z Pinochetova Chile, doporučil nám, ať vzhledem k pokročilé hodině a panujícímu mrazu jdeme do postele.

Krátce nato, jako by dobře míněná rada byla důrazným policejním rozkazem, Margarita ospale překračovala práh mého pokoje utápějícího se ve tmě. Z přenosného tranzistoráku ruské výroby zněl měkce hlas Jimiho Hendrixe, onoho ďáblem posedlého černocha, který zemřel na předávkování LSD, pokojem se linul zvuk jeho nezapomenutelné kytary ve skladbě *The Wind Cries Mary* a všechno úžasně vonělo knihami, žitným chlebem a čerstvě upraženou kávou.

Mé ruce začaly Margaritu neobratně svlékat a její bělostné tělo se pomalu zjevovalo zpod oblečení, jako se někdy měsíc objevuje mezi mraky. Lehl jsem si na její boky, a zatímco jsme se chtivě líbali, bříšky prstů jsem cítil její bradavky proměněné v růžová poupata. Pod tíhou mého těla chvějícího se nahoře na kolejním lůžku Margarita jako v básni Luise Cernudy vyšla vstříc svému prvnímu milování za tklivě komíhavého zvuku rozvrzaného kavalce.

Venku dál padal sníh a mně se na okamžik zazdálo, že svítá.

3

Netrvalo dlouho a agenti kubánské bezpečnosti, kteří měli za úkol dohlížet na dodržování revoluční morálky stovkou kubánských studentů na Karl Marx Universität, můj románek s Margaritou odhalili a o všem podali informaci *comandantovi* Ulisesi Cienfuegosovi do Moskvy.

Důvodem mého prvního setkání s kubánskou státní bezpečností však byla jiná záležitost. Ležel jsem na horním patře svého kavalce, poslouchal balady Demise Roussose, tehdejší světové hudební hvězdy, a znovu si pročítal odstavce Leninova *Státu a revoluce*, když se dveře do pokoje náhle prudce rozletěly.

Na prahu se vynořil štíhlý mulat střední postavy v obleku a kravatě. Oči skrýval za tmavými brýlemi, přestože město již zahalil večer. Oznámil mi, že co nevidět dorazí i Margarita. Do kapsy u kalhot uložil malý háček, jímž právě vypáčil dveře, mlaskl jazykem o zuby, vkročil bez okolků do pokoje a vybafl na mě:

„Který stůl je Ordoquiho, Chilane?“

Joaquín se na koleji neobjevil už několik dní, na čemž ostatně nebylo nic znepokojujícího, protože byl v Polsku a hledal polskou krasavici, do níž se zamiloval, jen ji uviděl projít pod naším oknem.

Ukázal jsem mulatovi Ordoquiho psací stůl a v tom okamžiku jsem si všiml, že ve dveřích čekají další dva muži kubánského vzezření, kteří také částečně skrývali vážnou tvář za černými brýlemi. Napadlo mě, že po nich budu chtít vysvětlení jejich nečekané návštěvy, ale když jsem zjistil, že jejich styl má ke kavalírskému chování na hony daleko, myšlenku jsem zavrhl. Hledají jen Ordoquiho a kromě toho mi bylo jasné, že patří ke Generálnímu ředitelství zpravodajské služby DGI, legendární kubánské špionáži, která již zasadila CIA bezpočet tvrdých ran.

„A co má být s Joaquínem?“ zeptal jsem se, zatímco mulat jednu po druhé prohledával zásuvky stolu mého spolubydlícího.

„Přesně tohle chceme vědět,“ odtušil pohrdavě.

Přestože jsem setrvával na horním patře postele, mohl jsem postřehnout, jak si mulat s překvapivou zručností nejprve vložil do kapsy u saka několik obálek s Joaquínovou korespondencí a pak v rychlosti přelétl pohledem hřbety knížek v naší skromné knihovničce. Nakonec prolistoval několik knih navršených na Joaquínově nočním stolku a cosi hledal.

„Potřebujeme vědět, kde se tvůj kamarád nachází,“ zopakoval s předstíraným nezájmem.

Bylo mu kolem třicítky. Kudrnaté vlasy, šlachovitý, tvář měl pokrytou jizvami po neštovicích, dlouhé a zažloutlé zuby, popelavá kůže. Připadal mi povýšený, obestřený aurou jakési otrlosti, kterou jsem později, když už jsem byl na ostrově, pozoroval i u dalších příslušníků zpravodajské služby.

„Neříkal ti, kam jede, Chilane?“

Odpověděl jsem mu, že Joaquínovou nepřítomností jsem překvapen nejvíc já, ale že se nemá znepokojovat, protože Joaquín je sice nepředvídatelný, ale odpovědný kluk. Po mém vysvětlení muž znervózněl ještě víc. Margarita, která měla ve zvyku u mě na pokoji přespávat, když byl Joaquín někde na tahu, spatřovala v opakovaných absencích svého krajana na přednáškách důkaz, jak nezasloužené je jeho stipendium v Lipsku. Z důvodu nedostatku patřičného revolučního zanícení nebyl ani členem Svazu mladých komunistů. Joaquínovy nekázně jsme si však s Margaritou společně užívali. Přenechával nám malý pokoj vylepený plakáty Allenda, Che Guevary a Karla Marxe, kteří s pohledem upřeným na ulici 18. Října střežili naše důvěrné a přívětivé útočiště, jež jsme si za dlouhých zimních nocí za svitu svíček ještě zpříjemňovali popíjením dobře temperovaného bulharského červeného vína.

„Nemá někde nějakou kost?“ vyzvídal mulat.

„To bude ono, ale žádnou osobně neznám,“ zalhal jsem.

Tehdy jsem ještě nemohl tušit, že tajná policie se obává možného Joaquínova útěku na Západ. Uniknout ze země obehnané hranicemi

posetými minami a neúprosně střežené vojskem, psy a automatickými pistolemi bylo nepravděpodobné, ne-li přímo nemožné.

Až pozdě v noci, když se vrátila z politického školení Sazu mladých komunistů, mi Margarita vysvětlila, že Ordoqui získal stipendium přímluvou kubánského viceprezidenta Carlose Rafaela Rodrígueze, který byl v mládí milencem Eddy García Buchacové. Oba byli tehdy součástí komunistické buňky, kterou vedli Blas Roca a Lázaro Peña a k níž se ve čtyřicátých letech přidal také Raúl Castro, mnohem dříve než Fidel vůbec marxismus v padesátých letech objevil, a to díky Alfredovi Guevarovi, zakladateli Kubánského institutu filmového umění a průmyslu (ICAIC). Edith a Carlos Rafael, který patřil ke kubánské aristokracii, udržovali tehdy hojně propíraný románek. Ona ho však nečekaně opustila, okouzlena majestátním vzhledem a osobností Ordoquiho staršího, budoucího *guerillového* vůdce. Carlos Rafael se možná z nostalgie snažil učinit humanitární gesto, které by Ordoquiho syna vzdálilo dramatu, jež prožívala Edith.

„To byl Tony López," procedila mezi zuby Margarita, když jsem jí ten večer převyprávěl mulatovu návštěvu. V její tváři jsem postřehl neklid. „Je to nebezpečný chlap. Zkouší dostat kubánské studentky do postele přes politický nátlak."

„Jak to myslíš?" zeptal jsem se. Čas od času jsem narážel na jistý kubánský způsob uvažování, který jsem si nedokázal z mé chilské perspektivy vysvětlit.

„Vymýšlí si na ně kázeňské prohřešky a pak jim navrhuje, že je nepůjde udat na velvyslanectví, když se s ním vyspí."

„Je z tajné policie?"

„Prý ano. To nemůže nikdo vědět. Ale že je udavač, to vědí všichni. A že mu na ambasádě dopřávají sluchu, to se ví taky."

„Co se pak děje s těmi udáními?"

„Obvykle dotyčného donutí, aby se okamžitě vrátil na Kubu."

„A na tebe tlačil?"

„Kvůli otci se neodváží, ale jestli se dozví, že spolu chodíme, udělá to. Svaz mladých komunistů nám zakazuje udržovat milostný vztah se západáky a ty jím jsi. Okamžitě nás vracejí."

Objal jsem ji a šli jsme si lehnout, vyplašení hrozbou stejně mocnou jako neurčitou. Venku zazvonila tramvaj a na Lipsko se hustě snášely sněhové vločky. Nahánělo mi strach, že Margarita může ze dne na den zmizet. Nemám nikoho, u koho bych mohl protestovat. Přijdou-li na nás, a to nebude trvat dlouho, naši lásku zahradí neúprosná byrokratická zeď a já už nikdy nedostanu vstupní vízum na Kubu a Margaritu už neuvidím. Kdyby se o našem románku dozvěděl Tony López, jsme ztraceni. A mě bylo nade vší pochybnost jasné, že on už dávno všechno ví. Čekalo nás vynucené odloučení. Nepochybně. Leda že by *comandante* Ulises ztratil slovo a přimluvil se, aby naše láska mohla dál pokračovat v Lipsku. Bylo by to vůbec možné?

„On vždycky jedná podle toho, co mu přikazuje revoluce. Celý život byl takový," pronesla Margarita úsečně, zatímco Demis Roussos zpíval falzetem další úžasnou baladu. „A revoluce stanovuje, že jakýkoli kubánský komunista je povinen vrátit se na ostrov, pokud udržuje milostný vztah s někým ze Západu."

Tony López přistoupil k mému psacímu stolku, aby si přečetl tituly mých knížek. Nic kompromitujícího jsem nepřechovával, snad pouze jeden spis Adama Schaffa, polského filozofa, který byl ve východním Německu zakázán a na jehož knížku jsem narazil náhodou v jednom antikvariátu. Bylo však nepravděpodobné, že by tajný agent věděl, že jde o akademika cenzurovaného kvůli neortodoxnímu smýšlení. Oba muži doprovázející Tonyho Lópeze mlčky sledovali výjev ode dveří, jež raději zahrazovali pro případ, kdyby do místnosti chtěl vstoupit někdo nepovolaný.

O mulatovi jsem uslyšel podruhé až o dva roky později během prvního sjezdu Komunistické strany Kuby, který se konal – neslýchaná věc – celých sedmnáct let po Fidelově vítězství. Tehdy Tony López obdržel za svou oddanost zásadám revoluce kýženou medaili ke 20. výročí vylodění jachty *Granma*. Zaslechl jsem tu zprávu v rozhlase, zatímco Margarita připravovala snídani. Cítila se sklíčeně. Vyznamenání potvrzovalo naši domněnku, že Tony López, na něhož jsme uchovávali neblahé vzpomínky, byl členem kubánské zpravodajské služby.

Avšak té zimní noci v Lipsku, v době, kdy se naše láska nacházela sotva na začátku a nám se zdálo, že všechno kráčí svou vyšlapanou cestou, Tony López nakonec jen pomalu prošel pokojem, šouraje podrážkami bot o linoleum a zastavil se ve dveřích po boku kolegů.

„Jestli se Ordoqui vrátí, Chilane, tak mu jen řekni, že ho hledá Tony López," poznamenal a pak za sebou práskl dveřmi tak, až to se mnou nahoře na kavalci zatřáslo.